

Türk Pop Müziği Şarkı Çevirileri Bağlamında Hızır Dede Filmi ve "Milyonzade" Şarkısı

DOÇ. DR. ZEYNEP GÜNEŞ ÖZÜNAL*,** – PROF. NESİBE ÖZGÜL TURGAY***

Öz

Bu çalışmada, "Milyonzade" şarkısı örneğinde şarkı çevirileri ve aranjmanların Yeşilçam sinemasında kullanımı incelenmektedir. Radyo yayınlarının artması ve plak kayıtlarının evlere girmesiyle birlikte, 1960'lı ve 1970'li yıllarda yabancı dildeki pop müzik eserlerinin Türkçeye çevrilerek kullanımı yaygınlaşmıştır. Popüler müzikteki boşluğu dolduran, sloganvari mısralardan oluşan, müzikalitesi her zaman çok da derin olmayan ancak sevilen bu parçalar oldukça değer görmüştür. Türk Pop müziğinde "Arajmanlar Dönemi" olarak da adlandırılan dönemde bu repertuarı en sık kullanan ve aynı zamanda çok sayıda sinema filminde rol alan şarkıcı Ajda Pekkan' dır.

Çalışma kapsamında, 1964 yılında Yeşilçam Sinemasında, yönetmenliğini Osman F. Seden'in yaptığı "Hızır Dede" filminde Ajda Pekkan'ın seslendirdiği "Milyonzade" şarkısı incelenmiştir. Orijinal ismi "Norma Mia" olan ve Sergio Fernandez Garay tarafından bestelenen (1944); Tony Dallara tarafından seslendirilen bu eser, çalışmaya konu olan filmde Ajda Pekkan tarafından yorumlanmıştır. İspanyolca yazılan sözleri İtalyancaya çevrilen sözler; Türkçeye Fecri Ebcioğlu tarafından "Milyonzade" adı ile Türkçeye uyarlanmıştır.

Türk Pop müziğinde şarkı çevirisinin, Yeşilçam sinemasındaki yeri ve katkısına dikkat çekmeyi hedefleyen çalışmada; filmin tematik içeriğine göre sözler uyarlanırken, şarkının orijinal anlam ve mesajından farklı olarak, neşeli ve komik bir şekle büründüğü gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, şarkının sözleri hedef dilde ritim ve melodiye uyacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Şarkının 4/4'lük ritminin filmde kullanılırken temponun yükseltilerek icra edildiği; çeviride ise, kafiye ve vurguların korunduğu görülmüştür. Orijinali foxtrot tarzı olan şarkının, beste tarihinden 20 yıl sonra, filmin atmosferine katkı sağlayacak ve hikâyeyi destekleyecek şekilde "Milyonzade" şarkısına uyarlanması, Ajda Pekkan tarafından seslendirilen şarkı, aranjmanların sinemada kullanımına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar sözcükler: şarkı çevirisi, Ajda Pekkan, Milyonzade, Hızır Dede, Yeşilçam

* Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinlerarası Güzel Sanatlar Anasanat Dalı

** İstanbul Atlas Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı, E-posta: zeynepgunes.ozunal@gmail.com; ORCID: 0000-0002-3060-1507

*** Kocaeli Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı; E-posta: ozgul.turgay@kocaeli.edu.tr; ORCID: 0000-0002-4876-1509

Gönderilme Tarihi: 15 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 28 Mart 2025

The Movie “Hızır Dede” and the Song "Milyonzade" in the Context of Turkish Pop Music Song Translations

Abstract

This study examines the effects of song translations and arrangements in Turkish Pop music in the context of Yeşilçam cinema with the song “Millionzade”. With the increase in radio broadcasts and the introduction of vinyl records into homes, the use of foreign-language pop music works translated into Turkish became widespread in the 1960s and 1970s. Filling the void in popular music, these songs, which consisted of slogan-like verses, were not always deep in musicality but were popular, were highly valued. In this period, which is also called the “Arrangements Period” in Turkish Pop music, Ajda Pekkan was the singer who used this repertoire most frequently and also starred in many motion pictures.

Within the scope of the study, the song “Millionzade” performed by Ajda Pekkan in the movie “Hızır Dede” directed by Osman F. Seden in Yeşilçam Cinema in 1964 was analyzed. Originally titled “Norma Mia” and composed by Sergio Fernandez Garay (1944) and performed by Tony Dallara, this piece was interpreted by Ajda Pekkan in the movie that was the subject of the study. The lyrics, written in Spanish, were translated into Italian and then adapted into Turkish by Fecri Ebcioglu under the title “Milyonzade”.

In this study, which aims to draw attention to the place and contribution of song translation in Turkish Pop music in Yeşilçam cinema; while the lyrics are adapted according to the thematic content of the film, it is observed that the song takes on a cheerful and funny form, different from its original meaning and message. In this context, the lyrics of the song were rearranged to fit the rhythm and melody in the target language. While the 4/4 rhythm of the song was used in the film, it was observed that the tempo was increased and the rhyme and accents were preserved in the translation. The adaptation of the original foxtrot-style song into the song “Millionzade” 20 years after its composition, in a way that contributes to the atmosphere of the film and supports the story, constitutes an important example of the use of Ajda Pekkan's arrangements in cinema.

Keywords: song translation, Ajda Pekkan, Milyonzade, Hızır Dede, Yeşilçam

GİRİŞ

Calışmada “Milyonzade” şarkısına, vaka sunumu ile odaklanılarak Türk Pop müziği şarkı çevirisi/aranjman parçaların Yeşilçam sinemasına katkılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Türk pop müzik tarihinde “ikinci-el şarkılar” olarak da terminolojide yer bulan şarkı çevirisi /aranjman parçalar hakkında yapılan araştırmaların az sayıda olması sebebiyle çalışmanın Türk pop müzik tarihinde önemli bir yere sahip olan aranjmanların algılanmasına yeni bir bakış açısı kazandırması ve potansiyel katkı vermesi hedeflenmektedir.

Günümüzde akademik çevrelerde 1970’lerden itibaren Avrupa Pop’u, opera eserleri, halk ezgileri, rock müzik çevirisi gibi türlerde şarkı çevirisi araştırmaları, görece olarak artmakta da olsa, özellikle Türkçe yayınların az sayıda olduğu gözlenmektedir. Literatür açısından bakıldığında akademik çalışma sayısının azlığı ve uygulamada mevcut verilerin dağınıklığı sebebiyle çalışmada kaynakça kullanımında özellikle akademik yazında kabul görmeyen, çoğunlukla açık kaynaklı

internet sitelerinde yer alan bilgilendirme amaçlı verilerinin konunun uzmanı kişilerin kontrolü ile kullanımı zorunlu olmaktadır.

Araştırmanın metodolojisi veri toplamaya yönelik nitel araştırma üzerine kurulmuş; ayrıca dönemin şahidi ve Mimar Sinan Üniversitesi Konservatuarı mezunu ve profesyonel müzisyen (Mehmet Çığ Turgay, emekli / İDOB Orkestra sanatçısı) ve profesyonel ses sanatçısı Alp Kutval ile görüşmeler yapılarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Sinemada müzik kullanımı çeşitli yollarla gerçekleşmiştir. Türk sinemasında genellikle senaryoya göre hazırlanmış müziklerin kullanımı söz konusu olmuştur.

“İlk gösteriminden günümüze sinema filmleri müziğin gücünü kullanmış ve müzik, sinema sanatının retorikliği içerisinde en önemli yapı taşı olmuştur. Hollywood’dan Yeşilçam’a, Bollywood’dan bağımsız sinema sektörüne kadar birçok sinema sektörü müziğin gücünü yapımlarında kullanarak çeşitli tarzlardaki filmler için çeşitli formlarda eserlerin üretimini sağlamıştır. Üretilen film müzikleri kimi zaman filmlerden daha etkili olmuş ve hafızalara kazınmıştır” (Dağdeviren, 2024, s.231)

Burçak Özdemir'den (1997) tarafından hazırlanan (basılmamış) “Türkiye’de Film Müzikleri Tarihi ve Gelişimi” isimli Yüksek Lisans tezinde ileri sürülen açıklamalardan da anlaşılacağı üzere 20. yy. sonunda dahi Türkiye’de film müzikleri konusunda profesyonel bakış açısının var olmadığı görülür.

“Türk sinemasında Filmin Müziğine ayrılan bütçe tüm maliyetin %0;5- 1’l arasındadır. Filmin bitiminden çok kısa bir süre sonra ticari endişe ile filme alelacele müzik yapılmakta adeta zamanla yarışan, daha doğrusu belli süreler içinde başlama ve bitme özellikleri dışında, Filme hiçbir katkı sağlamayan, genelde bir skor, (Notasyonu) olmayan anlayışla yapılmaktadır. Filmlerde Orkestral yazı kullanılmamaktadır, (genelde) kullanılsa dahi birlikte çalma alışkanlığı olmayan toplama müzisyenlerle oluşturulmakla, hatta bir orkestra kaydını yapabilecek film stüdyosu bulmakta güçlük çekilmektedir. Müzik adamı her şeydir yani kompozitör, aranjör, kondüktör hatta tonmaister. Belli konularda ekolleşmiş besteciler yoktur. Besteci seçiminde seçilen yol kişisel Referans yada sağduyudur” (s.V)

2000’li yıllardan itibaren ise gelişen bestecilik akımı göze çarpmaktadır:

“Halk müziklerinin aranjeleriyle “Anadolu-pop” türünün ortaya çıkması ve “yeni sinema” dalgasının oluşmasıyla hızlanan film müziği çalışmalarında özgün müzikler üretilirken diğer taraftan şarkıcılı filmlerde de artış gözlemlenmiştir. Filmlerde şarkıya olan ilginin artması “şarkıcılı filmler” dönemini hazırlamıştır. Türkiye’de film müzikleri, 1990’lı yıllardan sonra albüm olarak yayınlanmaya başlamıştır girildiğinde ise orijinal film müziği kavramının yanında yeni bir sektör olarak film müziği besteciliği gibi alanlar oluşarak her film için orijinal müzik, beste yapma eğilimi ortaya çıkmıştır” (Dağdeviren, 2024, s.233-34)

Tüm bu gelişimin öncesinde mevcut radyo yayınlarının artması ve plak kayıtlarının evlere girmesiyle birlikte, 1960-1970’li yıllarda yabancı dildeki pop müzik eserlerinin Türkçeye çevrilerek kullanımı yaygınlaşması söz konusudur. Popüler müzikteki boşluğu dolduran basmakalıp mısralardan oluşan, müzikalitesi çok derin olmayan ancak dönemsel olarak çok sevilen bu parçalar oldukça değer görmüştür. Aslında; “yüksek kültür ve toplumsal kimlikle alakası olmayan; popüler ve basit parçaların tekrarı olarak kısır bir üretim gibi gözüксе de dönemin repertuvar boşluğunu önemli ölçüde dolduran, pek çoğu keyifle icra edilen ve Türk pop müziğinin temellerinin atılmasında önemli yer tutan bir

repertuvarıdır". Aynı zamanda Kutval'a göre; *bu dönem müzisyenlerin kendilerini taklit ve çeviri yoluyla geliştirdikleri bir dönemdir*¹.

Popüler olmuş şarkıların Türk diline uyarlanması ile aranjman teriminin kullanılmaya başladığı bu dönem, Türk Pop müziği tarihinde "Arajmanlar Dönemi" olarak adlandırılmaktadır. *"Türkiye'de Batı müziği bestelerinin sözlerini değiştirmeye, ezgileri aynı, sözleri değişik müzik ürününe aranjman denir. Aranjman aslında tam bir "çeşitleme/giydirme" müziktir... aranjmanın yaygınlaşmaya başladığı 1960'larda "aranjman" terimi yerine "Hafif Müzik" terimi de kullanılmıştır"* (Uslu,2012,s.156). Müzik terminolojisi bakımından ele alındığında aranjman, *"orkestrasyondan farklı olarak bestesi daha önceden yapılmış bir melodinin stilini muhafaza etmek şartıyla çeşitli enstrümanlara dağıtılarak yeniden düzenlenmesi (İng. Arrangement) ve bu sırada parçanın akışı ve armonizasyonunun yeniden yazılması, kısaca "mevcut melodiye müzikal bir çeşitlilik kazandırmak anlamına gelmektedir"* (Uslu,2012, s.157). Bu bakımdan konunun farklı terimlerle ele alındığı gözden kaçırılmamalıdır.

Çalışmada konu olan ve araştırmanın örnekleme olarak seçilen "Milyonzade" parçasının sözleri, Fecri Ebcioğlu tarafından yazılmış; Türkçe olarak ilk kez Ajda Pekkan² tarafından Hızır Dede filminde söylenmiştir. Toplumsal bellekte birçok şarkı gibi kendine uzun süre yer edinemeyen şarkı, uzun bir aradan sonra Arif V216 filmi³nde yeniden ortaya çıkmıştır. Şarkı çevirisi yoluyla Türk Pop müziği repertuvarına kazandırılan çok sevilen parçalara nazaran plağa kaydedilmemesi ise şarkının güncel müzikler içinde yer edinemediğini düşündürmektedir.

1. ÇEVİRİ ŞARKI

Türkçe sözlü hafif Batı müziği, ilk Türk pop müzik örnekleri olarak düşünülen aranjmanların Türk pop kültürünün temelini attığı söylenebilir.

"1950-1970 yılları arasında yabancı dillerden Türkçeye şarkı çevirileri ile üretilmiş ve Türkçe (ve 'Türk') bir pop müzik kültürü oluşturulmuştur. Bu dönem, çeviribilim açısından ilginç olduğu kadar, söz konusu ürünler toplumbilimsel bulgular açısından da çok ilginç verilere gebe dir. Aranjmanlar dönemini, benzer bir bakış açısından irdeleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur" (Akt.Okyavuz, Kaya; 2021, s.134).

⁴1960'lı yıllar Türkiye'deki sosyo-politik gerçeklerde büyük ölçekli değişimler yaşanmaktadır:

"S. Yerasimos (1977, s. 1504), Bunun nedenini de ufukta görünen Batı dünyasının değerlerinin ve gerçeklerinin, yaşam şekillerinin ve sosyal ve ekonomik ikilem ve değişimlerinin etkileri olarak sıralar. Yazar, bu dönemde Türkiye'de görülen Batılılaşma rüzgârlarının, geçmiş on yıllarda devlet tarafından benimsenen üstten dayatılan Batılılaşma politikalarının aksine, dönemin hükümetlerince benimsenen Amerikanlaşma akımının devamında gelen popülist bir akım olduğundan söz eder. Bu resmin içinde müziğin rolü de büyüktür. (Akt.Okyavuz, Kaya; 2021, s.134).

¹ Alp Kutval ile kişisel görüşme. (07.07. 2024)

² Türkiyede tek Süperstar lakaplı pop müzik icracısı ve film artisti 12 Şubat 1946 İstanbul doğumlu, gerçek adı Ayşe Ajda Pekkan olan sanatçıdır. 1970'lerden günümüze kadar uzanan kariyerinde Türk pop müziğinin efsane isimlerinden biri olarak, birçok hit şarkı ve şarkı çevirisiyle büyük beğeni toplamış ve müzik dünyasında iz bırakmıştır. Türk pop müziğinde en çok şarkı çevirisi icra eden şarkıcı Ajda Pekkan'dır. Ajda Pekkan aynı zamanda çok sayıda sinema filminde de rol almıştır. <https://Www.Tsa.Org.Tr/Tr/Kisi/Kisibio/2056/Ajda-Pekkan> Erişim tarihi: 22.08.2024

³ <https://www.youtube.com/watch?v=Shi02SUSd5o> Erişim tarihi: 10.02.2025

⁴Ayrıntılı bilgi için, bkznz: Hava & Yıldırım, 2016; Pesen, 2010; Güneş, 2017; Way, 2015.

Kongar, bu dönemi, Türkiye'nin yüzünü Batıya döndüğü, ancak iç çekişmelerini ve sorunlarını halledemediği bir dönem olarak adlandırır: *"Kongar (2013, s.158-170), bu dönemi, politik çalkantıların yaşandığı, sürekli hükûmet değişimi yaşandığı, solcu eğilimlerin arttığı, eski rejimin baskılarının çoğaldığı, sosyal değişimlerin ve yüksek oranda şehirlere göçün gerçekleştiği, Batılılaşma ile milliyetçiliğin yükseldiği bir dönem olarak niteler"* (Akt. Okyavuz, Kaya; 2021, s.136).

Çeviri şarkı repertuarının dönemin müzik endüstrisinin ortaya koyduğu ve çoğunlukla Batı pop müziğinin popüler eserleri olarak; radyo dinleyicileri ve/veya emperzaryoların seyahatler yoluyla edindikleri plakları Türkiye'ye getirmesi ile Türk müzisyenlerin kullanımına/bilgisine sunulması muhtemeldir. Böylece, dış dünyayla bağların kurulmaya başlandığı 60'lı yıllarda, Türkiye'deki müzisyenler çoğunlukla yurt dışındaki dostlukları sayesinde bu şarkılarla tanışmaya başladılar. *"Ajda Pekkan, prodüktörlüğünü Serengil'in üstlendiği Türk plak şirketi olan 45'lik, Türkçe sözlerle bir western pop şarkısının yer aldığı plağı yayınlayan, yani bir Türk şarkıcının 45 rpm'lik plakta söylediği ilk aranjman oldu.: «Göz Göz Değdi Bana» (1964). (Pesen, 2019, s.44)*

Aranjmanların genel özellikleri arasında, dönemin modasına uygun orkestrasyonlarla sunulduğu, genellikle orijinaline sadık kalarak aranje edildikleri düşünülmektedir. Türkiye'de Batı tarzı popüler müziğin sevilip yaygınlaşmasında önemli rolü olan aranjman şarkılar, 70'ler, 80'ler ve 90'larda değişen müzik trendlerine göre farklı stillerde sergilenmiştir. Bu dönemsel etkiler özellikle 90'lı yıllarda konservatuvarlardan mezun (nota/müzik bilgisine sahip) müzisyenlerin artması ile yeni dönemin bestecilik ve kayıt teknolojisi bağlamında daha seçkin tını kalitesine ulaşmasını sağlamıştır. Seçilen şarkı çevirisi parçaların seçiminde plakların çok satması, gazino ve turne çalışmalarının artışı desteklemesi gibi maddi amaçların ön planda olması da muhtemeldir (3).⁵ Radyo yayınların artması, önce 45'lik sonra 33'lük plak kayıtlarının evlere girmesi ile birlikte toplum, yabancı dildeki müziklerle tanışmaya başlamış; böylece, müzik eserlerinin başka dillere çevirisi mümkün olabilmiştir. Türk Pop müzik tarihine bakıldığında özellikle 70'li yıllarda şarkıcıların çok sayıda "şarkı çevirisi" aranjman parçalar seslendirmeye başladığı görülür. Çeviri şarkılar, *"Batı etkisindeki ülkelerin müzik hayatlarındaki önemli boşluğu dolduran ve verimsiz dönemleri zenginleştiren parçalar olarak tanımlanabilir"*.⁶ Örneğin; Ayten Alpman'ın seslendirdiği "Memleketim" şarkısının bir aranjman olması dönemin kısır üretiminin bir göstergesi olarak görülebilir.

Başka bir açıdan bakıldığında ise sanatsal anlamda; Turgay'a göre: *"sabun köpüğü" bir ürün olarak da görülebilir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra çeviri şarkılar, popüler müzikte çoğunlukla sloganvari mısralarla örülü güftelerin sık anlamı ve müzikal altyapı eksikliğine rağmen; çoğunlukla sevilen parçalar olarak değer görmüştür"*.⁷ (Bknz. Şekil 1)

⁵ Emekli İDOB Orkestra sanatçısı M. Çığ Turgay ile kişisel görüşme. (11.08.2024, Heybeliada)

⁶ Çığ Turgay ile kişisel görüşme.

⁷ Aynı görüşme.

Şekil 1: Dönemin profesyonel şarkıcısı Alp Kutval ve M.Çığ Turgay

Aranjman olarak da bilinen şarkı çevirisi terimi eseri tanımlarken, şarkının güfte yazarı için söz yazarı terimi kullanılmıştır. Türk pop müzik tarihine söz yazarı olarak katkı sunan sayılı isim vardır: Bunların en bilinenleri Fecri Ebcioglu ve Fikret Şeneş'tir. Şarkı çevirisi parçaların en önemli mimarı; icracıdan önce şarkının istenilen dile uygun prozodi, melodik yapı ve parçanın *wordpainting*⁸ anlamına uyumlu bir şekilde şarkı sözü (güfte) ile giydirilmesi işini yapan kişidir. Bu bakımdan şarkıların yeniden yaratılması çok yönlü bilgi ve beceri sahibi olmanın göstergesidir.

1.1. Milyonzade Şarkısının Tarihi Arka Planı

Şekil 2: Norma şarkı notasının kapak sayfası

Daha sonraları Arjantin tangolarına Türkçe güfte yazılması örneğinden yola çıkılarak, popüler müziğe de Türkçe söz yazılmaya başlanmıştır. İlk ilgi çekenler, Türk dinleyicilere daha çok hitap eden Akdeniz ve Latin melodileri olmuştur. Bu durum, söz konusu müzik türünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Türk pop müziği yazarlarının da pek nadir olduğu bu dönemde, 'aranjmanlar' olarak adlandırılan bu şarkılar büyük ilgi görmüştür.

Sergio Fernández Garay⁹ tarafından bestelenen Orijinal ismi "Norma" olan eser 1944 yılında Enrique Rodriguez orkestrası eşliğinde Armando Moreno tarafından ilk kez icra edildi. (Bknz: Şekil 2) İspanyolca bestelenen şarkı farklı yıllarda çeşitli icracılar tarafından seslendirildi. (Bknz: Şekil 3)

⁸ Şarkıda geçen bir kelimeye doğru anlam katarak seslendirmek eseri canlandırmak olarak kabul edilir. Müzik ve şarkı sözleriyle ilgili kısa bir oyun, bir süsleme dinleyici üzerinde izlenim bırakarak yapılan icrayı zenginleştirir.

⁹ <https://www.Discogs.Com/Artist/1568834-Sergio-Fernandez-Garay>, Erişim Tarihi. 14/8/2024

	Norma	Enrique Rodríguez y su Orquesta Típica - Estríb. por Armando Moreno	1944
	Norma	Danny Chilean	1961
	Norma	Gustavo Hit Moreno	1962
 	Norma	Lalo Fransen con Víctor Buchino y su orq.	1962
 	Norma	Golden Quarter	1964
	Norma	Los 4 Brujos [ES]	1964
	Norma	Quique Roca y su conjunto	1964
	Norma	Argentina Coral - Ramón Gómez y Pepe Rumbero	1966
  	Norma mía	Pepe Benavente	2011

Şekil 3: Norma 'yı seslendiren icracıların Listesi.

1.2. Şarkının Aranjmanları (Covers)

Aranjman¹⁰ veya cover¹¹, müzik alanında önceden seslendirilmiş bir eserin farklı sanatçılar tarafından yeniden icra edilmesi anlamına gelmektedir. "Cover" (Okunuşu kavır), kökeni eski Fransızcaya (coverir, 13. Yüzyıl) dayanan İngilizce bir sözcük olmasına rağmen birçok dilde değiştirilmeden kullanılmıştır.

Norma Mia / İspanyolca Sözler

Del día que te conocí,
No puedo vivir sin ti,
No sabes lo que es amor
Y Norma mía
Escuchar me esta canción
Que te la dedico a ti
Como un recuerdo de amor
Y Norma mía
Porque me dejas marchar
Sin ti yo no viviré,
No sabes que pena
Tengo en mi alma
Me voy pero volveré
Tu nunca dices de mí,
A ti te lo prometo a ti
Y Norma mía,
Del día que te conocí,
No puedo vivir sin ti,
No sabes lo que es am

Tony Dallara tarafından İtalyanca söylenen şarkı, (15, Şubat, 1963) bir yıl sonra Alpay tarafından da "Norma Mia" adıyla 1964 yılında plağa okundu. (Bknz: Şekil 4)

¹⁰<https://support.cdbaby.com/hc/en-us/articles/204498285-Cover-songs> Erişim Tarihi: 08.08.2024

¹¹<https://secondhandsongs.com/work/129753/versions#nav-entity> Erişim Tarihi: 08.08.2024

Şekil 4: Tony Dallara ve Alpay.

İtalyan Pop müziği ülkemizde 60'lı yıllarda oldukça popülerdir. Şarkının diğer dillere çevirileri: 1964 yılında; Stig Anderson tarafından "Lilla Nina" adıyla İsveççeye çevrildi ve Carli Tornehave tarafından seslendirildi. Branislav Rakic tarafından "Norma" adıyla Hırvatçaya çevrildi ve Miki tarafından seslendirildi. Pikku Nina tarafından 1965 yılında önce Finceye çevrilerek Kari Kuuva tarafından, 1968 de ise Lehçe ye çevrilerek Karimierz Winkler tarafından seslendirildi. 1979 da ise Vaike Liina tarafından Estonya diline çevrildi ve Kustas Kikerpuu tarafından seslendirildi.¹²

2. HIZIR DEDE FİLMİ

Yapımcı, senarist ve yönetmenliğini Osman Seden'in üstlendiği 1964 yapımıdır.¹³ (Bknz. Şekil 5)

Yönetmen	Osman F. Seden
Yapımcı	Osman F. Seden
Senarist	Osman F. Seden
Görüntü yönetmeni	Kenan Kurt
Stüdyo	Kemal Film
Cinsi	Sinema filmi
Türü	Duygusal, komedi
Renk	Siyah-beyaz
Yapım yılı	1964
Çıkış tarih(ler)i	23 Mart 1964
Ülke	Türkiye
Dil	Türkçe

Şekil 5.: Filmin Künyesi ¹⁴

Duygusal komedi Hızır Dede filminin konusu şöyledir: Hızır Dede, yardıma muhtaç olanlara karşılıksız yardım eden ve kimliğini gizleyen biridir. Ölümüyle bu görevi Orhan'a bırakır. Hızır Dede'nin yardımlarıyla büyüyen Leyla ise bir şirkette sekreter olarak çalışmaktadır. Şirketin patronunun üç oğlu Samim, Tayfur ve Süleyman, Leyla ile evlenmek için çabalarlar. Leyla ile Samim tam yakınlaşıırken, Orhan kimliğini gizleyerek Leyla'nın taliplerini incelemeye gelir. Fakat zamanla Leyla, Orhan'a ilgi duymaya başlar. Orhan, babasının vasiyetini gerçekleştirmek ile sırrını gizleyerek Leyla' la evlenmek arasında kalır (14).¹⁵ (Bknz: Şekil 6)

¹² <https://secondhandsongs.com/work/129753/adaptations#nav-entity> Erişim Tarihi: 14/8/2024

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=Ruinit1gk20> Erişim Tarihi: 14/8/2024

¹⁴ <https://m.sinemalar.com/mobileweb/movieInfo/5833?amp=1> Erişim Tarihi: 14/8/2024

¹⁵ <https://m.sinemalar.com/mobileweb/movieInfo/5833?amp=1> Erişim Tarihi: 14/8/2024

Şekil 6.: Hızır Dede Film Afişi.

“1960-1965 olgun sinemacılar dönemi” olarak adlandırılan dönemdir. 27 Mayıs devrimi ile aynı zamanda başlar ve 1960 yılına kadar hızlı bir gelişme ile 1960 yılından 1966 yılına kadar kültürel anlamda hızla bir gerileme ile karşı karşıya kalınır”¹⁶ (Özdemirden,1997, s.20) Oysaki 1964 yapımı “Milyonzade filmi” bu anlamda ters bir etkiye sahiptir. Filmde; Ajda Pekkan, 1964 yılına göre oldukça modern bir hayat tarzını temsil eden güçlü kadın figürünün altını çizer.

Dönemin jönleri Ayhan Işık, Sadri Alışık, Öztürk Serengil, Süleyman Turan aynı zamanda Pop Star olan Ajda Pekkan'a eşlik ediyorlar. (Bknz: Şekil 7)

Şekil 7.: Oyuncu Kadrosu: Sadri Alışık, Ayhan Işık, Süleyman Turan, Ajda Pekkan, Öztürk Serengil (soldan sağa)

2.1. Şarkı Çevirisinin Film Bağlamındaki Etki ve Önemi

Türkiye’de Batılılaşma etkisiyle ortaya çıkan müzik türlerinden biri olan -çeviri şarkı - aranjman müziğinin oluşumu ve gelişimi ile Türk kültürüne özellikle Yeşilçam sinemasına etkileri özellikle 1960-70’li yıllarda dönemsel olarak belirgin olarak hissedilir. Aranjman müzik kültürü, gazino kültürü ile yaygınlaşmaya başlar. (Atmaca,2020,s.11) Milyonzade şarkısı da, filmde gazino sahnesinde kullanılmıştır.

¹⁶ <https://polen.itu.edu.tr/items/457d1ef0-a044-4dc0-9f26-e23f8dcd532a>

İspanyolca yazılan sözleri İtalyancaya çevrilmiş ardından Türkçeye “Milyonzade” adı ile uyarlanmış bu şarkının orijinal anlamı ve mesajının çevrilen dilde korunmamış; şarkının duygusal ve tematik içeriği, çeviri sırasında neşeli ve komik bir anlama bürünerek, Hızır Dede filminin tematik içeriğine göre yeniden şekillendirilmiştir. Bu bağlamda şarkının sözleri, hedef dilde ritim ve melodiye uyacak şekilde tamamen yeniden düzenlenmiştir. Şarkı çevirisinde 4/4'lük temponun yükseltilerek, kafiye ve vurguların korunmasına çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Fon müziği Fecri Ebciöğluna ait olan filmde yer alan üç parça: “Affet aşkım”, Enstrümantal çalınan bir tango ve filmin 34. dakikasında yer alan “Milyonzade şarkısı”¹⁷, monoton seyreden senaryoda anlatıya katkı sağlamaktadır.

Sinema-müzik ilişkisi açısından bakıldığında, müzik eserleri, müzik ve dansın birlikte kullanımında filmin düşük olan tansiyonunu yükselterek filmin genel akışına katkı sunmuştur.

Ajda Pekkan'ın seslendirdiği kayıttaki tempoda, Fokstrot¹⁸ Şarkının bestelenişinden yirmi yıl sonra şarkı çevirisi ile Türkçeye uyarlandığında, orijinal tempoya göre belirgin bir artışla yürük tempo ile kalypso rock tarzına bürünerek icra edildiği gözlemlenmektedir.

2.2. Türkçe Sözlerin Teması ¹⁹

Şilili Sergio Fernandez Garay'ın bestelediği İspanyolca şarkı (1944) Türkçeye “Milyonzade” adı ile uyarlanmıştır. Garay, şarkının sözlerinde “Normacığım diye başlayarak, komşu kızına olan aşkını anlatan bir serenad yazıyor”. Fecri Ebciöglü²⁰ tarafından yazılan Türkçe şarkı sözünde ise basit, komik ve şakacı bir anlam vardır. ²¹

Sol la si do mi fa re, Bak bir iki üç fare
Oturmuşlar bir yere, Milyonzade
Sol fa do re mi fa, Bir tanesi kel kafa
Koyun şunu rafa, Milyonzade
Boşuna da uğraşma, Peşimden de koşma
Yersin sopa sonra, Milyonzade
Yutmadık oyunu, Bekleyin sonunu
Üçünüz yerde, Milyon nerde?
Otur paşa paşa, Su katmayın bu aş
Çek bir tane yejee, Milyonzade
Telefonda dinledik, Onun için de geldik
Etmezsiniz metelik, Milyonzade
Boşuna da uğraşma, Peşimden de koşma
Yersin sonra sopa, Milyonzade
Yutmadık oyunu, Bekleyin sonunu
Üçünüz yerde, Milyon nerde?

¹⁷ Ajda Pekkan - Milyonzade [Norma Mia] (Hızır Dede / 1964) Erişim Tarihi: 07.07.2024

¹⁸Fokstrot tipik olarak 4/4'lük zamanda yazılmış big band / swing tarzı müzikle dans edilir. Müzik temposu dakikada 120-136 vuruştur. <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Fox trot> Erişim Tarihi: 10/08/2024

¹⁹<https://secondhandsongs.com/topic/48250> Erişim Tarihi: 10/08/2024

²⁰https://www.smule.com/song/farah-zeynep-abdullah-ajda-pekkkan-milyonzade-yenilendi-arif-v-216-karaoke-lyrics/15731454_15731454/arrangement Erişim Tarihi:10.08.2024

²¹<https://lyricstranslate.com/tr/tony-dallara-norma-norma-mia-lyrics.html> Erişim Tarihi: 14/8/2024

SONUÇ

Çeviri şarkılar, bire bir şiirin çevirisi gibi algılsa da; aslında söz yazarının ilhamıyla müziğin bambaşka sözlerle, yepyeni anlamlarla, yeni bir kimlikte, yeniden doğuşunu temsil eder. Dile yatkın kişilerin başarı ile yönettiği günümüzde ise yapay zeka ile çeviri çalışmalarına konu olan çeviri şarkılar, toplumsal gelişmede gözle görünür bir değişimin habercisi olmuş ve sanatta yeni değerlere geniş açıdan bakılması açısından zemin hazırlamıştır. Bu bakımdan, Yeşilçam sinemasında kullanılan çeviri şarkılar kültürel açıdan değişen toplumun göstergesi olarak iyi bir örnektir.

Çeviri şarkıların günümüze dek popüler müzikte yer almasında, Erol Büyükburç, Sezen Cumhuri Önal, Fikret Şeneş, Ajda Pekkan ve Fecri Ebcioğlu gibi aktörler başta olmak üzere çeviri şarkı çalışmaları yapan diğer kişilerin de katkıları sayesinde Türkçe Sözlü Pop müziğinin oluşmasına zemin hazırladığının altını çizmek gerekir.

1946 doğumlu Ajda Pekkan, güçlü sesi ve “*güçlü bir kadın figürü*” olarak çizdiği şarkılarıyla 1970’lerden beri “*Süperstar*” lakabıyla anılmakta ve Türk pop müziğinin öne çıkan isimlerinden biri olmayı sürdürmektedir.

80’lerden sonra çeviri şarkılara olan ilginin düşüşe geçmiş olduğu düşünülse de orijinali foxtrot tarzı şarkının, beste tarihinden 20 yıl sonra filmin atmosferine katkı sağlayacak şekilde hikâyeyi destekleyen Milyonzade şarkısına uyarlamasının ardından; film sektöründe 2018’de yönetmenliğini Kıvanç Baruönü’nün yaptığı ve senaryosunu Cem Yılmaz’ın yazdığı Arif V216 filminde Farah Zeynep Abdullah tarafından Ajda Pekkan gibi -aynı stilde- seslendirilmiştir. Böylece, yaklaşık 50 yıl sonra şarkı “*Milyonzade*” Türk sinemasında yeniden hayat bulmuştur.

Aranjman döneminin müzikleri bağlamında şarkı çevirilerinin sanatsal kalitesinin tartışılması; şarkı çevirilerinin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki etkilerinin ortaya çıkarılması yapılacak daha geniş çalışmalara ihtiyaç vardır. Multidisipliner çalışmaların yapılması ile terminoloji konusunda da var olan karışıklığın ortadan kaldırılması mümkün olabilecektir.

Teşekkür

M. Çığ Turgay, Alp Kutval, Dr. Öğr. Üyesi Özer Anar ve Giz Atlas Turgay.

KAYNAKÇA

- Atmaca, Yağmur vd. (2020). “Aranjman Müziğin 1960-70 Yılları Arasında Türkiye’deki Etkisi” Bilkent University Institutional Repository. (<https://repository.bilkent.edu.tr/items/b9b605cd-2270-4dbc-ac05-99fc80378053>) (Erişim Tarihi: 02.12.2024)
- Dağdeviren, Mustafa, (2024). “Son Dönem Türk Komedi Film Müzikleri Üzerine Bir Araştırma”. *Sanat Yazıları* 50, 230-246.
- Okyavuz, Şirin ve Mümtaz Kaya (2021). “Türkçe Sözlü Hafif Batı Müziğinin Oluşumunda Fransızcadan Çevrilen Şarkılarda ‘Yerli Ve Millî Aşk’a Dair”. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* 30, 133-150. (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1661158>) (Erişim Tarihi: 10.02.2025)
- Özdemirden, Burçak, (1997). “Türkiye’de Film Müzikleri Tarihi ve Gelişimi”. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. (<https://polen.itu.edu.tr/items/457d1ef0-a044-4dc0-9f26-e23f8dcd532a>) (Erişim Tarihi: 10.02.2025)

Pesen, Alaz,(2019). "A Brief History of Aranjman Translations: the Earliest Examples of Turkish Pop Music". *CLINA Revista*,5(1), 79-93.

(<http://digitalarchive.Boun.Edu.Tr/Handle/123456789/15746>)

Uslu, Recep,(2012). "Confusions Of Musical Terminology And Its Reflection On Academic Works: Original, Nazire, Çeşitleme, Varyant, Aranjman, Cover, İcra", *İdil Dergisi* 1(2), 144-165.

(<https://secondhandsongs.com/work/129753/>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(<https://secondhandsongs.com/topic/48250>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(<https://m.sinemalar.com/mobileweb/movieInfo/5833?amp=1>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(https://www.youtube.com/watch?v=cF-Abk_ZcUo) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(https://www.smule.com/song/farah-zeynep-abdullah-ajda-pekkkan-milyonzade-yenilendi-arif-v-216-karaoke-lyrics/15731454_15731454/arrangement) (Erişim Tarihi:10.08.2024)

(<https://lyricstranslate.com/tr/tony-dallara-norma-norma-mia-lyrics.html>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(<https://www.Tsa.Org.Tr/Tr/Kisi/Kisibio/2056/Ajda-Pekkan>) (Erişim tarihi: 22.08.2024)

(<https://www.Youtube.Com/Watch?V=Runit1gk20>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(<https://www.discogs.com/artist/1568834-Sergio-Fernandez-Garay>) (Erişim Tarihi: 14/8/2024)

(<https://www.youtube.com/watch?v=Shi02SUSd5o>) (Erişim tarihi: 10.02.2025)(Arif V 216)

Alp Kutval ile kişisel görüşme. (07.07.2024)

M. Çığ Turgay ile kişisel görüşme. (11.08.2024), Heybeliada.

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

GÜLMECENİN DİLLERİ

Prof. Dr. Ünsal Özünü

Günce Yayınları